Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

8. listopada 2026.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Direktiva 2003/88/EZ – Članak 2. točka 1. – Pojam ‚radno vrijeme' – Članak 6. točka (b) – Najdulje tjedno radno vrijeme – Zaštita sigurnosti i zdravlja radnika – Radno vrijeme vatrogasaca – Dežurstvo na radnom mjestu koje nije uključeno u radno vrijeme – Pravo na naknadu neimovinske štete koja se potražuje od države članice zbog povrede prava Unije – Pretpostavke – Način izračuna naknade štete pretrpljene zbog povrede članka 6. točke (b) Direktive 2003/88 – Načelo ekvivalentnosti – Načelo djelotvornosti"

U predmetu C-808/24 [Zálečta][i],

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Okresný súd Lučenec (Općinski sud u Lučencu, Slovačka), odlukom od 13. studenoga 2024., koju je Sud zaprimio 26. studenoga 2024., u postupku

**M. R.**

protiv

**Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky**

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: F. Biltgen, predsjednik vijeća, S. Gervasoni, A. Kumin, I. Ziemele (izvjestiteljica) i M. Bošnjak, suci,

nezavisni odvjetnik: J. Richard de la Tour,

tajnik: V. Di Bucci,

uzimajući u obzir pisani dio postupka,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za slovačku vladu, E. V. Larišová i A. Lukáčik, u svojstvu agenata,

– za Irsku, M. Browne, *Chief State Solicitor*, A. Burke i A. Joyce, u svojstvu agenata, uz asistenciju D. Ryana, *BL*,

* Jezik postupka: slovački

[i] Naziv ovog predmeta je izmišljen. On ne odgovara stvarnom imenu nijedne stranke u postupku.

– za Europsku komisiju, D. Recchia, A. Tokár i F. van Schaik, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 19. ožujka 2026.,

donosi sljedeću

**Presudu**

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 2. točke 1. i članka 6. točke (b) Direktive 2003/88/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. studenoga 2003. o određenim vidovima organizacije radnog vremena (SL 2003., L 299, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku poglavlje 5., svezak 2., str. 31.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osobe M. R., vatrogasca i spasioca, i Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (Ministarstvo unutarnjih poslova Slovačke Republike) u vezi s naknadom neimovinske štete koju je osoba M. R. navodno pretrpjela zbog toga što je Slovačka Republika pogrešno prenijela Direktivu 2003/88 u pravni poredak te države članice.

## Pravni okvir

### *Pravo Unije*

3 Člankom 2. Direktive 2003/88, naslovljenim „Definicije”, u točkama 1. i 2. predviđa se:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeći pojmovi:

1. ‚radno vrijeme’ je vremensko razdoblje u kojem radnik radi, stoji na raspolaganju poslodavcu i obavlja svoje poslove i zadatke u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom;

2. ‚vrijeme odmora’ je vremensko razdoblje koje nije radno vrijeme”.

4 Članak 6. navedene direktive, naslovljen „Najdulje tjedno radno vrijeme”, glasi:

„Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi se osiguralo da, u skladu s potrebama zaštite sigurnosti i zdravlja radnika:

(a) broj radnih sati tjedno bude utvrđen zakonima i drugim propisima ili kolektivnim ugovorima ili sporazumima između socijalnih partnera;

(b) prosječan broj radnih sati u svakom sedmodnevnom razdoblju, uključujući prekovremene sate, ne prelazi 48.”

### *Slovačko pravo*

5 U skladu s člankom 85. stavkom 1. Zákona č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore (Zakon br. 315/2001 o vatrogasno-spasilačkoj jedinici) od 2. srpnja 2001.:

„Radno vrijeme člana [vatrogasno-spasilačke jedinice] vrijeme je tijekom kojeg obavlja javnu službu i na raspolaganju je službenom tijelu.”

6 Člankom 86. stavkom 2. tog zakona određuje se:

„U slučaju nepravilne raspodjele radnog vremena, trajanje radnog vremena ne smije biti dulje od 18 sati po danu službe. Ukupno vrijeme obavljanja javne službe i propisanog dežurstva koje neposredno slijedi na mjestu obavljanja javne službe ne može biti dulje od 24 sata po danu službe.”

7 Članak 92. stavak 1. tog zakona predviđa:

„Službeno tijelo određuje članu [vatrogasno-spasilačke jedinice] dežurstvo u okviru javne službe na mjestu obavljanja navedene službe koje neposredno slijedi obavljanju javne službe na temelju članka 86. stavka 2. u okviru raspodjele radnog vremena.”

8 Članak 122. stavak 3. navedenog zakona navodi:

„Naknada za dežurstvo […] ne isplaćuje se za vrijeme tijekom kojeg je član obavljao djelatnost javne službe; javna služba koja se obavlja u tim okolnostima predstavlja obavljanje službe u prekovremenim satima.”

## Glavni postupak i prethodna pitanja

9 Osoba M. R., koja je član vatrogasne i spasilačke jedinice općine Lučenec (Slovačka), smatra da se dežurstvo koje je obavila na svojem radnom mjestu, protivno članku 2. točki 1. i članku 6. točki (b), Direktive 2003/88 ne smatra radnim vremenom. Slijedom toga, ona tvrdi da je pretrpjela neimovinsku štetu zbog pogrešnog prenošenja tog članka 2. točke 1. u slovački pravni poredak, što je imalo za posljedicu to da je u odnosu na nju povrijeđeno najdulje tjedno radno vrijeme kako je definirano u navedenom članku 6. točki (b). Takvim je povredama, među ostalim, povrijeđeno njezino pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života.

10 Osoba M. R. je pred Okresný súd Lučenec (Općinski sud u Lučencu, Slovačka) podnijela tužbu za naknadu neimovinske štete zbog povrede njezina prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, njezina prava na dostatan odmor nakon rada i zaštite sigurnosti i zdravlja na radu. Nasuprot tomu, on nije zahtijevao naknadu štete za vrijeme trajanja dežurstava koja nisu uračunana u njegovo radno vrijeme i zbog kojih je za njega prekoračeno ograničenje od 48 sati predviđeno u članku 6. točkom (b) Direktive u pogledu najduljeg tjednog radnog vremena.

11 Presudom od 20. prosinca 2023. taj je sud utvrdio da se slovačkim propisom, protivno članku 2. točki 1. Direktive 2003/88, kako ga je Sud protumačio u presudi od 21. veljače 2018., Matzak (C-518/15, EU:C:2018:82), predviđa mogućnost da se kao radno vrijeme ne uračunava dežurstvo koje je vatrogasac obavio bilo na svojem radnom mjestu ili u kućanstvu. U tom je pogledu Okresný súd Lučenec (Općinski sud u Lučencu) istaknuo da za ostvarivanje naknade štete nije dovoljno da dežurstvo nije uzeto u obzir kao radno vrijeme u smislu članka 2. točke 1. Direktive 2003/88. Također je trebalo da radno vrijeme, uključujući dežurstvo, premaši najdulje tjedno radno vrijeme predviđeno člankom 6. točkom (b) te direktive.

12 U tom je pogledu Okresný súd Lučenec (Općinski sud u Lučencu) utvrdio da je tijekom predmetnog referentnog razdoblja, u trajanju od šest mjeseci, trajanje radnog vremena osobe M. R., uključujući vrijeme dežurstva koje je ona odradila, prelazilo za 28 dana broj radnih dana koji se mogu obaviti tijekom tog razdoblja, čime je povrijeđen članak 6. točka (b) navedene direktive, i da je to prekoračenje objektivno moralo utjecati na privatni i obiteljski život osobe M. R.

13 Slijedom toga, taj je sud naložio Slovačkoj Republici da osobi M. R. isplati naknadu neimovinske štete, koja je izračunana uzimajući u obzir, s jedne strane, opseg navedenog prekoračenja i, s druge strane, gubitak nade da će se nacionalni propis izmijeniti, s obzirom na to da do takve izmjene nije došlo unatoč sudskoj praksi Suda koja osobito proizlazi iz presude od 21. veljače 2018., Matzak (C-518/15, EU:C:2018:82).

14 Ministarstvo unutarnjih poslova Slovačke Republike podnijelo je žalbu protiv te presude pred Krajský súdu v Banskej Bystrici (Okružni sud u Banskoj Bistrici, Slovačka), koji je rješenjem od 30. svibnja 2024. ukinuo navedenu presudu uz obrazloženje da je Okresný súd Lučenec (Općinski sud u Lučencu) odlučio *ultra petita*, s obzirom na to da se osoba M. R. pred tim sudom nije pozvala ni na pravo koje se temelji na gubitku nade da će se nacionalni propis izmijeniti ni na pravo na naknadu neimovinske štete povezane s brojem odrađenih sati koji prelazi ograničenje propisano člankom 6. točkom (b) Direktive 2003/88. Naime, osoba M. R. samo je istaknula da je pretrpjela neimovinsku štetu, osobito zbog toga što se dežurstvo koje je odradila tijekom predmetnog razdoblja nije uračunalo kao radno vrijeme. Osim toga, Krajský súd v Banskej Bystrici (Okružni sud u Banskoj Bistrici, Slovačka) je utvrdio da neimovinska šteta uzrokovana neusklađenošću nacionalnog prava s člankom 2. točkom 1. te direktive mora dovesti do nastanka prava na naknadu štete, a da nije potrebno utvrditi povredu članka 6. točke (b) navedene direktive.

15 Krajský súd v Banskej Bystrici (Okružni sud u Banskoj Bistrici) vratio je predmet na ponovno odlučivanje Okresnom súdu Lučenec (Općinski sud u Lučencu), sudu koji je uputio zahtjev, koji dvoji o tumačenju članka 2. točke 1. i članka 6. točke (b) Direktive 2003/88. Taj se sud u biti pita je li, kao što je to, čini se, priznao Krajský súd v Banskej Bystrici (Okružni sud u Banskoj Bistrici), kako bi osoba M. R. ishodila naknadu neimovinske štete, dovoljno da njezino dežurstvo nije uračunano kao radno vrijeme protivno članku 2. točki 1. Direktive 2003/88 ili je nužno da je isto tako povrijeđeno ograničenje od 48 sati u razdoblju od sedam dana predviđeno u članku 6. točki (b) te direktive.

16 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, članak 2. točka 1. Direktive 2003/88 sadržava samo definiciju pojma „radno vrijeme”, dok članak 6. točka (b) te direktive izričito predviđa zabranu prekoračenja ograničenja utvrđenih u pogledu najduljeg tjednog radnog vremena, u smislu u kojem je taj pojam definiran. Stoga taj sud smatra da pravo na naknadu štete za osobe o kojima je riječ postoji samo u slučaju povrede tog članka 6. točke (b) u vezi s tim člankom 2. točkom 1., a ne u slučaju povrede potonje odredbe promatrane zasebno.

17 U tim je okolnostima Okresný súd Lučenec (Općinski sud u Lučencu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Predstavlja li okolnost da se na temelju nacionalne odredbe radnikovo dežurstvo ne uračunava u radno vrijeme, što je protivno članku 2. točki 1. Direktive [2003/88], osnovu za potraživanje naknade štete protiv države članice na ime povrede prava Unije bez potrebe dokazivanja da je istodobno u odnosu na radnika došlo do povrede članka 6. točke (b) te direktive?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prethodno navedeno pitanje, treba li nacionalni sud prilikom utvrđivanja primjerenog iznosa naknade štete uzeti u obzir broj sati dežurstva koji, na temelju nacionalne odredbe, nije uračunan u radnikovo radno vrijeme ili se iznos naknade štete koji država članica treba platiti treba utvrditi u odnosu na vrijeme trajanja nezakonite situacije koja proizlazi iz nacionalne odredbe kojom se dopušta da se dežurstva ne uračunavaju u radnikovo radno vrijeme protivno Direktivi 2003/88?

3. U slučaju niječnog odgovora [na prvo pitanje], treba li nacionalni sud prilikom utvrđivanja primjerenog iznosa naknade štete uzeti u obzir sate u pogledu kojih je došlo do povrede članka 6. točke (b) Direktive 2003/88 ili se iznos naknade štete koji država članica treba platiti treba utvrditi u odnosu na vrijeme trajanja nezakonite situacije koja proizlazi iz nacionalne odredbe kojom se dopušta da se dežurstva ne uračunavaju u radnikovo radno vrijeme protivno Direktivi 2003/88?”

## O prethodnim pitanjima

### *Uvodne napomene*

18 Uvodno valja podsjetiti na to da je načelo odgovornosti države za štetu koju pojedincima uzrokuje povredom prava Unije koja joj se može pripisati inherentno sustavu Ugovorâ na kojima se temelji Unija (presude od 19. studenoga 1991., Francovich i dr., C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428, t. 35. i od 8. rujna 2026. Ferreira da Silva e Brito i dr., C-293/24, EU:C:2026:723, t. 42.).

19 To se načelo primjenjuje u bilo kojoj situaciji u kojoj država članica povrijedi pravo Unije, neovisno o tijelu države članice čiji su radnja ili propust uzrokovali tu povredu, uključujući nacionalnog zakonodavca i neovisno o javnom tijelu koje je, na temelju prava predmetne države članice, načelno dužno naknaditi navedenu štetu (vidjeti u tom smislu presude od 5. ožujka 1996., Brasserie du pêcheur i Factortame, C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 32. i 63. kao i od 28. lipnja 2022., Komisija/Španjolska (Zakonodavčeva povreda prava Unije), C-278/20, EU:C:2022:503, t. 30. i navedenu sudsku praksu).

20 Kad je riječ o pretpostavkama za nastanak odgovornosti države za štetu uzrokovanu pojedincima povredama prava Unije koje joj se mogu pripisati, Sud je u više navrata presudio da oštećeni pojedinci imaju pravo na naknadu štete ako su ispunjene tri pretpostavke, odnosno da povrijeđeno pravilo prava Unije ima za cilj dodijeliti prava pojedincima, da je povreda tog pravila dovoljno ozbiljna i da postoji izravna uzročna veza između te povrede i štete koju su pretrpjeli ti pojedinci (vidjeti u tom smislu presude od 5. ožujka 1996., Brasserie du pêcheur i Factortame, C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 51., i od 8. rujna 2026., Ferreira da Silva e Brito i dr., C-293/24, EU:C:2026:723, t. 44.).

21 Te su tri pretpostavke nužne i dovoljne kako bi u korist pojedinaca nastalo pravo na naknadu štete, iako to ne znači da odgovornost države ne može nastati ako su ispunjene blaže pretpostavke na temelju nacionalnog prava (presuda od 28. lipnja 2022., Komisija/Španjolska (Zakonodavčeva povreda prava Unije), C-278/20, EU:C:2022:503, t. 32. i navedena sudska praksa).

22 Ne dovodeći u pitanje pravo na naknadu štete koje stoga izravno proizlazi iz prava Unije ako su ispunjene tri pretpostavke navedene u točki 20. ove presude, država mora u okviru nacionalnog prava u području odgovornosti popraviti posljedice uzrokovane štete, pri čemu pretpostavke koje su utvrđene nacionalnim zakonodavstvima u području naknade štete ne mogu biti nepovoljnije od

onih koje se odnose na slične zahtjeve u nacionalnom pravu (načelo ekvivalentnosti) niti smiju biti takve da u praksi onemogućavaju ili pretjerano otežavaju ostvarivanje naknade štete (načelo djelotvornosti) (presuda od 28. lipnja 2022., Komisija/Španjolska (Zakonodavčeva povreda prava Unije), C-278/20, EU:C:2022:503, t. 33. i navedena sudska praksa).

23 Na pitanja koja je postavio sud koji je uputio zahtjev valja odgovoriti s obzirom na načela navedena u točkama 18. do 22. ove presude.

***Prvo pitanje***

24 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 2. točku 1. Direktive 2003/88 tumačiti na način da mu je cilj dodjela prava pojedincima, tako da povreda te odredbe od strane države članice može tim pojedincima dati pravo na naknadu štete na temelju prava Unije a da se od njih ne zahtijeva da dokažu istodobnu povredu članka 6. točke (b) te direktive.

25 Kao prvo, članak 2. točka 1. Direktive 2003/88 pod pojmom „radno vrijeme” podrazumijeva „vremensko razdoblje u kojem radnik radi, stoji na raspolaganju poslodavcu i obavlja svoje poslove i zadatke”. U skladu s člankom 2. točkom 2. te direktive pojam „vrijeme odmora” definiran je kao „vremensko razdoblje koje nije radno vrijeme”.

26 Kao drugo, iz sudske prakse Suda proizlazi da su pojmovi „radno vrijeme” i „vrijeme odmora”, u smislu Direktive 2003/88, pojmovi prava Unije koje treba definirati prema objektivnim značajkama, s obzirom na sustav i cilj te direktive, koje imaju za cilj uspostaviti minimalne odredbe za poboljšanje životnih i radnih uvjeta radnika. Naime, samo takvo autonomno tumačenje može navedenoj direktivi osigurati punu učinkovitost i ujednačenu primjenu tih pojmova u svim državama članicama (presuda od 9. listopada 2025., STAS-IV, C-110/24, EU:C:2025:768, t. 22. i navedena sudska praksa).

27 Kao treće, Sud je naglasio da članak 2. Direktive 2003/88 nije među njezinim odredbama od kojih je dopušteno odstupanje (presuda od 9. listopada 2025., STAS-IV, C-110/24, EU:C:2025:768, t. 23. i navedena sudska praksa).

28 Iz toga slijedi da je pojam „radno vrijeme” jedan od temeljnih pojmova na kojima se temelje sve odredbe Direktive 2003/88 i da je usklađenost nacionalnog prava s definicijom tog pojma neophodna za pravilnu primjenu tog skupa odredbi.

29 Međutim, iz teksta članka 2. točke 1. te direktive ne može se zaključiti da je svrha te odredbe, sama po sebi, dodijeliti prava pojedincima, tako da bi povreda te odredbe od strane države članice mogla pojedincima dati pravo na naknadu štete od strane te države članice zbog te povrede. Naime, članak 2. navedene direktive, kao što se to navodi u njegovu naslovu, u točki 1. samo definira pojam „radno vrijeme” za potrebe te direktive kao „vremensko razdoblje u kojem radnik radi, stoji na raspolaganju poslodavcu i obavlja svoje poslove i zadatke u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom”, a da ne uključuje dodjelu prava pojedincima ili pozitivne ili negativne obveze za pojedince, države članice ili institucije Unije, u smislu ustaljene sudske prakse Suda, koja osobito proizlazi iz presude od 5. ožujka 2024., Kočner/Europol (C-755/21 P, EU:C:2024:202, t. 119. i navedena sudska praksa).

30 Stoga, u slučaju povrede samo članka 2. točke 1. Direktive 2003/88, prva pretpostavka za utvrđivanje odgovornosti države članice navedena u točki 20. ove presude nije ispunjena.

31 Međutim, za svaki slučaj, valja podsjetiti na to da, prema sudskoj praksi Suda, pravo Unije ni na koji način ne isključuje mogućnost da se odgovornost države za povredu tog prava utvrdi pod blažim pretpostavkama na temelju nacionalnog prava (presuda od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 66.), što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri u ovom slučaju.

32 Slijedom toga, na prvo pitanje valja odgovoriti tako da članak 2. točku 1. Direktive 2003/88 treba tumačiti na način da mu cilj nije dodijeliti prava pojedincima, tako da povreda te odredbe od strane države članice ne može dovesti do prava na naknadu štete za te pojedince na temelju prava Unije.

### *Drugo pitanje*

33 Budući da je sud koji je uputio zahtjev postavio drugo pitanje u slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje, na njega nije potrebno odgovoriti.

### *Treće pitanje*

34 Svojim trećim pitanjem, koje je postavljeno u slučaju niječnog odgovora na prvo pitanje, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. točku (b) Direktive 2003/88 tumačiti na način da naknadu, koju duguju države članice za neimovinsku štetu koju su prouzročile pojedincima povredom te odredbe, treba odrediti u skladu s nacionalnim pravom, uzimajući u obzir broj sati odrađenih iznad ograničenja predviđenog navedenom odredbom ili s obzirom na trajanje povrede prava Unije koja proizlazi iz činjenice da predmetni nacionalni propis ne predviđa uračunavanje dežurstva kao „radnog vremena”, u smislu članka 2. točke 1. te direktive.

35 Kako bi odgovorio na to pitanje, na sudu koji je uputio zahtjev je da provjeri jesu li u ovom slučaju ispunjene pretpostavke za nastanak odgovornosti države, navedene u točki 20. ove presude.

36 U tom pogledu, kad je riječ o prvoj pretpostavci za nastanak odgovornosti države, odnosno da povrijeđeno pravno pravilo Unije ima za cilj dodijeliti prava pojedincima, Sud je već presudio da je članak 6. točka (b) Direktive 2003/88 pravilo socijalnog prava Unije kojim se pojedincima dodjeljuju prava na koja se izravno mogu pozivati pred nacionalnim sudovima zbog toga što se njime državama članicama propisuje maksimalno ograničenje prosječnog tjednog radnog vremena na koje svaki radnik ima pravo kao minimalni zahtjev (vidjeti u tom smislu presude od 5. listopada 2004., Pfeiffer i dr., C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584, t. 100., i od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 49. i 50.).

37 Stoga, pod uvjetom da je osoba M. R. temeljila svoju tužbu ne samo na povredi članka 2. točke 1. Direktive 2003/88 nego i na njezinu članku 6. točki (b), što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri, očito je da je ispunjena prva pretpostavka za utvrđivanje odgovornosti Slovačke Republike.

38 Što se tiče druge pretpostavke za nastanak odgovornosti države, iz sudske prakse Suda proizlazi da je odlučujući kriterij za zaključak da je povreda prava Unije dovoljno ozbiljna, očita i teška povreda granica diskrecijske ovlasti koju sadržava povrijeđeno pravilo. Ako dotično tijelo ima samo vrlo ograničenu marginu prosudbe, ili ona čak ne postoji, povreda prava Unije može sama po sebi biti dovoljna za utvrđivanje postojanja dovoljno ozbiljne povrede tog prava. Ocjena koju treba provesti zahtijeva da se uzmu u obzir područje, uvjeti i kontekst u kojima predmetna obveza utječe na dotično tijelo. Nadalje, posebno treba uzeti u obzir stupanj jasnoće i preciznosti povrijeđenog

pravila te opseg margine prosudbe koja se tim pravilom ostavlja dotičnom tijelu, složenost slučaja koji treba riješiti te poteškoće u primjeni ili tumačenju tekstova (presuda od 5. ožujka 2024., Kočner/Europol, C-755/21 P, EU:C:2024:202, t. 126. do 128. i navedena sudska praksa).

39 U svakom slučaju, povreda prava Unije dovoljno je ozbiljna ako je do nje došlo očitim nepoštovanjem sudske prakse Suda u tom području (presuda od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 52., kao i, u tom smislu presuda od 1. kolovoza 2025., Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth i dr., C-97/24, EU:C:2025:594, t. 30. i navedena sudska praksa).

40 Iz navoda u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da se vrijeme dežurstva koje je osoba M. R. obavila za predmetno razdoblje, od 1. kolovoza 2020. do 30. lipnja 2023., nije smatralo „vremenom službe” u smislu slovačkog prava. Iz te odluke također proizlazi da je tijekom predmetnog referentnog razdoblja, u trajanju od šest mjeseci, radno vrijeme osobe M. R. prekoračilo najdulje trajanje od 48 sati u razdoblju od sedam dana, predviđeno člankom 6. točkom (b) Direktive 2003/88, protivno toj odredbi.

41 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je u razdoblju od 1. kolovoza 2020. do 30. lipnja 2023. sudska praksa Suda koja se odnosi na pojam „radno vrijeme”, osobito kad je riječ o vatrogascima, već bila ustaljena. Sud je, osobito, presudio da „poslovi koje obavljaju interventne snage javne vatrogasne službe […] ulaze u područje primjene Direktive 2003/88, tako da se njezinu članku 6. točki (b) načelno protivi prekoračenje maksimalnog trajanja od 48 sati koliko je predviđeno najdulje tjedno radno vrijeme, uključujući dežurstva” (presuda od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 57.).

42 Osim toga, Sud je također pojasnio, kao što je to navedeno u točki 27. ove presude, da se članak 2. Direktive 2003/88, koji definira pojmove „radno vrijeme” i „vrijeme odmora”, ne nalazi među njezinim odredbama od kojih je dopušteno odstupiti (presude od 10. rujna 2015., Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, t. 28. i navedena sudska praksa, i od 9. listopada 2025., STAS-IV, C-110/24, EU:C:2025:768, t. 23. i navedena sudska praksa).

43 Ako bi se, s obzirom na sudsku praksu navedenu u točkama 41. i 42. ove presude, pokazalo da je nepoštovanje odredbi članka 6. točke (b) Direktive 2003/88 u razdoblju od 1. kolovoza 2020. do 30. lipnja 2023. posljedica očitog nepoštovanja sudske prakse Suda, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri, utvrdilo bi se postojanje dovoljno ozbiljne povrede prava Unije.

44 Slijedom toga, bila bi ispunjena druga pretpostavka za nastanak odgovornosti države u smislu sudske prakse navedene u točki 20. ove presude.

45 Što se tiče treće pretpostavke za nastanak odgovornosti države zbog povrede prava Unije, na sudu koji je uputio zahtjev je da provjeri postoji li, kao što se čini da proizlazi iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku, uzročna veza između prekoračenja radnog vremena predviđenog člankom 6. točkom (b) Direktive 2003/88 i neimovinske štete za koju osoba M. R. zahtijeva naknadu.

46 Kad je riječ o načinima naknade neimovinske štete pretrpljene zbog povrede prava Unije, valja istaknuti, prvo, da Direktiva 2003/88 ne sadržava nikakvo posebno pravilo u pogledu naknade štete koju su radnici eventualno pretrpjeli zbog povrede njome propisanih minimalnih zahtjeva, osobito u pogledu trajanja radnog vremena. Slijedom toga, iz odredbi te direktive ne može se

zaključiti da ona daje prednost jednom obliku naknade štete u odnosu na druge (vidjeti u tom smislu, presude od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 44., 96. i 98., kao i od 20. lipnja 2024., Artemis security, C-367/23, EU:C:2024:529, t. 26. i 27.).

47 Drugo, ako u tom području ne postoje odredbe prava Unije, država je dužna u okviru nacionalnog prava u području odgovornosti popraviti posljedice prouzročene štete pri čemu pretpostavke koje su utvrđene nacionalnim zakonodavstvima u području naknade štete ne mogu biti nepovoljnije od onih koje se odnose na slične zahtjeve u nacionalnom pravu (načelo ekvivalentnosti) niti smiju biti takve da u praksi onemogućavaju ili pretjerano otežavaju ostvarivanje naknade štete (načelo djelotvornosti) (presude od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 62. i od 28. lipnja 2022. Komisija/Španjolska (Zakonodavčeva povreda prava Unije), C-278/20, EU:C:2022:503, t. 176. do 184).

48 Treće, Sud je presudio da naknada štete pojedincima prouzročene povredama prava Unije mora odgovarati pretrpljenoj šteti i kako bi se osigurala djelotvorna zaštita njihovih prava (presuda od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 92.).

49 U tim je okolnostima na državama članicama da, poštujući ta načela, s jedne strane, utvrde treba li naknadu štete prouzročenu pojedincu povredom odredbi Direktive 2003/88 izvršiti priznavanjem novčane naknade i, s druge strane, utvrde pravila o načinu izračuna te naknade (vidjeti po analogiji presudu od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 94.).

50 Konkretnije, kad je riječ o načinima naknade štete koju duguju države članice za štetu koju su one prouzročile pojedincima povredom članka 6. točke (b) Direktive 2003/88, oni se moraju odrediti, u skladu s nacionalnim pravom, ne s obzirom na trajanje povrede prava Unije koje proizlazi iz činjenice da predmetni nacionalni propis ne predviđa uračunavanje dežurstva kao „radnog vremena” u smislu članka 2. točke 1. te direktive, nego s obzirom na stvarnu i konkretnu štetu koju su pretrpjeli dotični pojedinci u izravnoj uzročnoj vezi s povredom članka 6. točke (b) navedene direktive i poštujući načela ekvivalentnosti i djelotvornosti.

51 U ovom slučaju može se uzeti u obzir, među ostalim, broj sati odrađenih iznad ograničenja predviđenog člankom 6. točkom (b) Direktive 2003/88, koji može utjecati na privatni i obiteljski život osobe M. R., kao što to proizlazi iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku.

52 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na treće pitanje valja odgovoriti tako da članak 6. točku (b) Direktive 2003/88 treba tumačiti na način da naknadu štete koju duguju države članice za neimovinsku štetu koju su one prouzročile pojedincima povredom te odredbe treba odrediti u skladu s nacionalnim pravom, ne s obzirom na trajanje povrede prava Unije koja proizlazi iz činjenice da predmetni nacionalni propis ne predviđa uračunavanje dežurstva kao „radnog vremena” u smislu članka 2. točke 1. te direktive, nego s obzirom na stvarnu i konkretnu štetu koju su pretrpjeli dotični pojedinci koja je u izravnoj uzročnoj vezi s povredom članka 6. točke (b) navedene direktive i poštujući načela ekvivalentnosti i djelotvornosti.

## Troškovi

53 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 2. točku 1. Direktive 2003/88/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. studenoga 2003. o određenim vidovima organizacije radnog vremena**

   **treba tumačiti na način da mu:**

   **cilj nije dodijeliti prava pojedincima, tako da povreda te odredbe od strane države članice ne može dovesti do prava na naknadu štete za te pojedince na temelju prava Unije.**

2. **Članak 6. točku (b) Direktive 2003/88**

   **treba tumačiti na način da:**

   **naknadu štete koju duguju države članice za neimovinsku štetu koju su one prouzročile pojedincima povredom te odredbe treba odrediti u skladu s nacionalnim pravom, ne s obzirom na trajanje povrede prava Unije koja proizlazi iz činjenice da predmetni nacionalni propis ne predviđa uračunavanje dežurstva kao „radnog vremena" u smislu članka 2. točke 1. te direktive, nego s obzirom na stvarnu i konkretnu štetu koju su pretrpjeli dotični pojedinci koja je u izravnoj uzročnoj vezi s povredom članka 6. točke (b) navedene direktive i poštujući načela ekvivalentnosti i djelotvornosti.**

Potpisi